Ken (Elton) Kesey
(1935 – 2001)

Ken Kesey patří mezi kultovní postavy americké literatury a nejvýraznější představitele „kontrakultury“ druhé poloviny dvacátého století. Bývá označován za spojnici mezi generací beatníků a hippies – dvou vyhraněně nonkonformních a ve své podstatě obrazoboreckých hnutí, která zásadně ovlivnila kulturu šedesátých let. Keseyho bouřlivý život dodnes vzbuzuje údiv a jeho díla jsou stále vyhledávána čtenáři po celém světě a zároveň vysoce ceněna znalci. Ken Kesey se narodil 17. 12. 1935 do chudé farmářské rodiny v městečku La Junta ve státě Coloredo. Dětství prožil nedaleko města Springfieldu ve státě Oregon, kde jeho rodiče v roce 1943 prakticky z ničeho založili významné farmářské sdružení a postupně vybudovali největší mlékárnu v kraji. Střední školu Ken Kesey navštěvoval ve Springfieldu a po jejím ukončení začal studovat žurnalistiku na Oregonské univerzitě v Portlandu, kde poprvé zazářil: proslul zejména jako zápasník a nadšený herec školního divadla. V roce 1956, ještě před ukončením studií, Kesey utekl z rodičovského domu, aby se mohl oženit se svou školní láskou Normou Fay Haxbyovou (z manželství vzešly tři děti). Studia zakončil v roce 1957 bakalářským titulem a poté odešel do Los Angeles s ambicí stát se hollywoodským hercem. Záhy tyto naděje vzaly za své a Kesey se z nutnosti uživit rodinu (byl čerstvým otcem prvního dítěte) pokoušel napsat román. Ani jako romanopisci se mu však zprvu nedařilo. Nevzdal se však: v letech 1958 – 59 získal stipendium Woodrowa Wilsona a studoval na univerzitě ve Stanfordu. Keseyho prvním dokončeným literárním dílem byl nikdy nepublikovaný román *Konec podzimu* (End of the Autumn) z prostředí vysokoškolských sportovců. Další, rovněž nikdy nepublikovaný román již předznamenával Keseyho příští velká díla. Nesl název *Zoo* (Zoo) a pojednával o životě tehdejší americké beatnické bohémy. Dílo bylo zjevně inspirováno Kerouacovým přelomovým dílem *Na cestě* (On the Road), ve kterém se Kesey zhlédl a které dokázal originálním způsobem rozvinout a přiblížit životním pocitům své generace. Není náhodou, že se Kesey právě v této době stal „členem“ beatnické komunitní skupiny chatové osady Perry Lane, nacházející se nedaleko sídla stanfordské univerzity. Bohémské a svobodomyslné ideály Kerouacova románu se zde prostřednictvím alkoholu a všeobecné nevázanosti uváděly do života a být členem této komunity se považovalo za zvláštní vyznamenání… Kesey však nutně potřeboval peníze, a proto se nechal v roce 1959 zapsat jako dobrovolník do vládního experimentu MKULTRA zaměřeného na možnosti řízení lidského myšlení pomocí drog. Experiment probíhal na psychiatrickém oddělení v Nemocnici pro americké vysloužilce v Menlo Parku nedaleko osady Perry Lane a Kesey během něj na sobě vyzkoušel LSD, mezkalin, ditran, psychocibin, peyotl, IT-290 a semínka povijnice. Kesey a další účastníci experimentu tak pod dozorem lékařů vyzkoušeli LSD dva roky předtím, než se touto halucinogenní drogou začali zabývat „duchovní otcové“ psychedelie Timothy Leary a Richard Alpert. Kena Keseye účinky LSD zaujaly - vycítil totiž „umělecké a socio-terapeutické“ možnosti této drogy, která podstatně mění vnímání reality (v podstatě dochází k plynulému splývání reality a halucinací). Po skončení experimentu se Kesey nechal zaměstnat na psychiatrickém oddělení v Menlo Parku jako ošetřovatel, aby odtud mohl tajně vynášet LSD (slangově zvané kyselina), které na mejdanech v osadě Perry Lane rychle nahradilo alkohol. Z Keseye, který měl jako jeden z mála v celých Státech přístup k „zázračné“ droze se tak stal nekorunovaný král beatnických mejdanů - a také jeden z prvních „guru psychedelie“. O tom, jak bylo setkání s „kyselinou“ pro beatníky z Perry Lane zásadní svědčí i Keseyho vůbec nejslavnějšího dílo, román *Přelet nad kukaččím hnízdem* (One Flew Over the Cuckoo's Nest – česky vyšlo pod názvem *Vyhoďme ho z kola ven*). Kesey totiž užíval drogu i během služby na psychiatrickém oddělení v Menlo Parku a při jedné ze služeb se mu zjevila postava velkého Indiána zametajícího nemocniční chodbu. Postupně se na tuto vizi nabalovaly Keseyho autentické zážitky z pobytu na psychiatrickém oddělení, jeho vlastního bouřlivého života i zkušeností s psychedelickými drogami. Román byl dokončen v roce 1962 a nedlouho poté i vydán ve slavném beatnickém vydavatelství Viking Press. Okamžitě se stal bestsellerem, o kterém se vyjádřily velmi pochvalně i největší osobnosti tehdejší americké literatury – včetně beatnického velikána Jacka Kerouaca. Kesey nedlouho po vydání *Přeletu nad kukaččím hnízdem* odcestoval s rodinou do Oregonu, kde se živil jako dělník v mlékárně a dřevorubec. Po návratu do Perry Lane se setkal s Nealem Cassadym, legendou beatnického hnutí, mužem spojujícím v sobě „americké tuláctví“ a podivuhodně mysteriózní intelektuálno (traduje se, že Cassadyho život inspiroval Kerouaca k napsání románu *Na Cestě*). Cassady a Kesey společně začali usilovat o posunutí psychedelických mejdanů v Perry Lane do „vyšší formy“. Kyselina se již neměla jen užívat, mělo se naplno využívat možností halucinogenních drog – a propagovat je. V červenci 1963 však byly pozemky, na kterých se rozkládala chatová osada Perry Lane, prodány místnímu magnátovi a celá komunita se musela vystěhovat. Kesey koupil dům v kalifornské La Hondě a navrhl ostatním příslušníkům komunity, aby se tam přesunuli také. Záhy na jeho kalifornském pozemku vyrostla nová chatová osada. Kesey v La Hondě dokončil svůj druhý úspěšný román, rozsáhlou kroniku oregonského dřevařského rodu *Tak mě někdy napadá* (Sometimes a Great Notion). Jednalo se o faulknerovskou ságu s prvky antické tragédie, která byla zfilmována v roce 1971 s Paulem Newmanem v hlavní roli. Kesey se však v La Hondě nevěnoval ani tak literatuře, jako spíš

drogovým seancím. Spolu s Nealem Cassadym např. vymyslel velkorysý projekt nazvaný Veselí šprýmaři (Merry Pranksters – význam slova „prank“ je ovšem širší: podstatné jméno je výrazem pro zlomyslný či kanadský žert, sloveso zase pro předvádění, zdobení se či přímo exhibování). Označení „prankster“ mělo zastřešit skupinu Keseyho přátel toužících žít život jako dokonale odvázaný mejdan a zároveň se stát označením pro životní filozofii de facto neuznávající žádná pravidla a vnímající život pouze jako prostor sloužící zábavě všeho druhu. Kesey a Cassady hodlali „prankstersství“ zpopularizovat a rozšířit: koupili proto starý školní autobus z roku 1939, který překřtili na Furthur (složenina z anglických slov futher - dále a future - budoucnost), pomalovali jej psychedelickými obrazci a vybavili silnou zvukovou aparaturou. V roce 1964 tak začala jedna z nejpodivnějších cest, jakou kdy svět viděl: starý školní autobus řízený Nealem Cassadym plný zdrogovaných Pranksterů projížděl po dva měsíce za zvuků psychedelické hudby napříč Státy a prorokoval svět „nezatížený minulostí a přitom bez budoucnosti“. Pranksterská „spanilá jízda“ pochopitelně všude budila značnou pozornost a údiv. Stojí za zmínku, že Pranksteři na své cestě natáčeli film, který se dochoval do dnešních časů – filmový materiál obsahuje přes 36 hodin čistého času a dodnes se jej (až na několik počátečních hodin, které vyšly pod názvem *Intrepid Traveler and His Merry Band of Pranksters Look for a Kool Place*) nepodařilo sestříhat ani zvukově synchronizovat do podoby, která by byla reprodukovatelná jako celek. Po Keseyho návratu z „autobusového tripu“ do La Hondy se komunita Pranskterů značně rozrostla. Začala si jí ale všímat policie - při domovní prohlídce se sice nic nenašlo, ale přesto byl „kyselinový guru“ Kesey obviněn z držení marihuany (to bylo v Kalifornii tehdy nelegální. LSD bylo přidáno na seznam ilegálních drog až v roce 1966). Kesey se sice dostal z vazby na kauci, ale vyšetřování pokračovalo a hrozily i další problémy: v roce 1965 se Pranksteři dali dohromady s motorkářským gangem Pekelných andělů (Hells Angels), kteří po návštěvě La Hondy do svého „drogového repertoáru“ přijali také LSD. Mejdany v La Hondě byly stále navštěvovanějšími a tím, že se neomezovali pouze na konzumaci drog, ale také na propagaci jejich „imaginativních možností“ se stávaly pro oficiální místa také nebezpečnějšími. Ani vzrůstající pozornost policie však Prankstery od jejich úmyslu šířit slávu kyseliny neodradila: Kesey a Cassady se spojili s později slavnou skupinou The Grateful Dead a s nimi uvedli do života akci zvanou Kyselinový test (Acid test). Byly to vlastně jakési kulturně-psychologicko-rituální LSD seance s prvky happeningu: shromáždění lidé požili „kyselinu“ a poté za zvuků živé či reprodukované hudby nebo při sledování psychedelických filmů prožívali své stavy bez jakéhokoliv omezení. Několik dní po druhém konání Kyselinového testu však soud Kena Keseye odsoudil za držení marihuany k šesti měsícům nucených prací na farmě. Ironií osudu však práce probíhaly nedaleko domu v La Hondě, takže Kesey mohl i nadále udržovat kontakt s Prankstery a domluvit s nimi i velkorysé pokračování Kyselinových testů. Velkolepá akce s příznačným názvem Festival tripů se měla konat v San Franciscu. Čtyři dny před jejím začátkem však byl v blízkosti Keseye nalezen sáček s marihuanou. Druhé obvinění z držení „trávy“ mohlo pro vůdčí osobnost Pranksterů znamenat pět let vězení. To zapůsobilo jako nebývale účinná reklama pro Festival tripů a ten se stal obrovským karnevalem trvajícím tři dny a tři noci (během nich The Grateful Death zahráli také Keseyho skladbu nazvanou *Psychedelická symfonie*). Festival tripů, kterého se podle odhadů účastnilo až 12 000 vyznavačů psychedelie však byl pro Pransktery labutí písní. Kesey byl tentokrát policií přitlačen ke zdi: mohl si vybrat, jestli prodá dům a odstěhuje se „dobrovolně“ z Kalifornie nebo raději půjde do vězení. Vybral si první možnost. Další kroky „kyselinového guru“ mířily do Mexika – nepochybně proto, aby se vyhnul dalšímu soudu. Byla to dobrodružná cesta: Kesey se snažil fingovat svou sebevraždu, aby se zbavil policejního dozoru. Jeho vlastní neopatrností ale vyšla pravda najevo a Kesey se paradoxně dostal do centra pozornosti novinářů i mexické policie. Za Keseyem do Mexika přijeli jeho přátelé a manželka s dětmi. Pranksteři pokračovali ve střihání a dalším natáčení filmu, který se rozrostl již na 50 hodin, a uspořádali i další Kyselinový test. Po šesti měsících se však Kesey rozhodl pro návrat do USA. Zde jej čekaly problémy: byl obžalován hned z několika přečinů, včetně ilegálního přechodu hranice, a stále mu hrozilo vězení za dřívější provinění. Situace se ještě zkomplikovala, když Kesey a Pranksteři uspořádali akci obřích rozměrů nazvanou Kyselinová maturita. Nedlouho poté proběhly soudy, v nichž byl Kesey odsouzen na pět měsíců nucených prací a vězení. Kesey se tehdy stal živoucím symbolem amerického undergroundu a psychedelické kultury. V roce 1968 vyšla o Keseyho bouřlivých životních osudech pozoruhodná experimentální próza Toma Wolfa *Kyselinovej test* (Acid Test). V roce 1968 se vězením poněkud zkrotlý Kesey odstěhoval i s manželkou a dětmi ke svému bratru do Oregonu, kde jej zastihla zpráva o Cassydyho tragické smrti. Ztrátou dlouholetého přítele a „spolubojovníka“ proti establishmentu skončila nejdivočejší etapa Keseyho života. Následující roky byly vyplněny stále soustředěnější literární prací: napsal vzpomínkovou knihu *Keseyho výprodej* (Kesey's Garage Sale) a založil časopis *Slina v moři* (Spit in The Ocean; vycházel v letech 1974 - 1981), který byl věnovaný portrétům významných osobností. V roce 1986 vyšla jeho sbírka krátkých literárních útvarů *Skříňka s démonem* (Demon Box). Kesey se také vrátil na Oregonskou univerzitu, kde vedl kurz tvůrčího psaní: se třinácti studenty v rámci něj napsal experimentální „počítačovou“ novelu *Sluje* (Caverns, 1990), originálně spojující fragmenty několika slavných děl. V roce 1990 Kesey projel v replice původního pranksterského autobusu s dosud žijícími Prankstery (a za neutuchajícího zájmu médií) stejnou trasu jako v šedesátých letech a své zážitky

z této druhé cesty vydal pod názvem *Další pátrání* (The Further Inquirity). V roce 1992 vydal románovou ságu ze současnosti *Píseň námořníka* (Sailor's Song) o osudech rodiny aljašských rybářů. I tento román dosáhl velké popularity. V roce 1994 Kesey napsal volně na motivy *Čaroděje ze země Oz* „pranksterský“ filmový muzikál *Hlavolam: Rituální realita* (Twister: A Ritual Reality), který také sám režíroval. Součástí filmu, ve kterém hráli Pranksteři včetně Keseye, byly také vzpomínky na kyselinové testy. V roce 1999 se Kesey s Prankstery vydal v pomalovaném autobuse do Anglie, kde údajně pátral po tajemství Svatého grálu - součástí cesty bylo i „kočovné“ hraní Keseyho divadelní hry *Kde je Merlin?* (Where's Merlin). Od poloviny devadesátých let byl postupně na videokazetách nazvaných *Acid Test* a *Merry Pranksters* zveřejňován bohatý pranksterský archiv. Zdravotní stav Kena Keseye se následkem bouřlivého života a nekontrolovaného užívání drog průběhem let horšil. V roce 1992 mu byla objevena silná cukrovka, o pět let později je postihl infarkt. V roce 2001 mu byl objeven rakovinný nádor na játrech. Ken Kesey zemřel po operaci 10. listopadu 2001 ve věku šedesáti šesti let a jeho tělo bylo ke hrobu odvezeno v replice pranksterského autobusu. Posmrtně, v roce 2003, vyšla Keseyho próza *Zápisky z lochu / Nechte ty k***y běžet* (*Kesey's Jail Journal / Cut the M*** Loose*) napsaná již v roce 1968 a obsahující autorovy zážitky a sugestivní ilustrace z vězení.